

Julia Hartwig (14 sierpnia 1921 w Lublinie - 14 lipca 2017 w Pensylwanii)

*Ta poetka i tłumaczka z Lublina,
wyjątkowo niestrudzona dziewczyna,
"Powroty"... "Pożegnania"..
tyle w życiu pisania..
że już znowu kolejny tom zaczyna...*

(ebs, 14.8.2016)

Ta wielka poetka z Lublina

jak na wielkie dzieło zaczyna

niezwykle skromnie,

w gazetce szkolnej,

do starości pilna dziewczyna...

(ebs, 15.7.2017)

Julia Hartwig - poetka, eseistka i tłumaczka literatury pięknej.

Urodziła się 14 sierpnia 1921 w Lublinie jako córka fotografa Ludwika Hartwiga i Marii Birjukow, jest siostrą Edwarda, fotografika i Walentego, endokrynologa. Uczyła się w Gimnazjum im. Unii Lubelskiej w Lublinie. W 1936, w gazetce szkolnej "W słońce" opublikowała swój pierwszy wiersz.

"Mieszkałam w czterech mieszkaniach, ale pod trzema adresami. Pierwszy to był na ulicy Staszica, zamieszkaliśmy tam uciekając przed Rewolucją w Rosji. Mieliśmy wtedy różne kłopoty i trudności, tak że zajęliśmy wtedy bardzo skromne mieszkanie na facjatce. Były tam dwa pokoje, kuchnia na końcu korytarza, w tych dwóch pokojach mieściła się cała nasza rodzina, a ponieważ było pięcioro dzieci, więc pomieszczenie było bardzo skromne, ale zachowałam bardzo dobre wspomnienia z tego domu, bo były tam bardzo dobre stosunki rodzinne. Miałam jako najmłodsza zawsze opiekę mojego starszego rodzeństwa - dwóch braci i dwie siostry. Potem przenieśliśmy się do lepszego mieszkania na drugim piętrze po lekarzu, który je opuścił. Tam były cztery pokoje, tak, że mieściliśmy się tam spokojnie. Następne mieszkanie było na Krakowskim Przedmieściu, na tyłach Hotelu Europejskiego."

Podczas II wojny światowej była łączniczką AK, uczestniczką podziemnego życia kulturalnego. Studiowała polonistykę i romanistykę na Tajnym Uniwersytecie Warszawskim (1942-1944) i Uniwersytecie Warszawskim (1946) oraz Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

W latach 1947-1950 przebywała we Francji, gdzie była stypendystką rządu francuskiego i urzędniczką w dziale kulturalnym Ambasady Polskiej w Paryżu, w tym okresie związana była z Ksawerym Pruszyńskim i Zygmuntem Kałużyńskim.

O związku z Zygmuntem Kałużyńskim: *"To była pomyłka młodości - taka, jaką studenckie małżeństwa czasem*

bywają. Inteligentny, odczytany, trochę starszy ode mnie, już z doświadczeniem międzywojennym, uczeń Schillera. Małżeństwem byliśmy kilka miesięcy, ale znaliśmy się jeszcze z Lublina, gdzie uczył mnie i Danutę Podobińską - grał na pianinie i zapoznawał nas z partyturami. Trudny człowiek. Jego późniejsze poglądy polityczne były skrajnie odmienne od moich. No, ale wtedy to było autentyczne młode uczucie. Nie mam dobrych wspomnień. Po prostu zły wybór".

Mieszkała następnie w Warszawie. W latach 1952-1969 była autorką słuchowisk nadawanych w Polskim Radiu.

W latach 1970-1974, razem z mężem, Arturem Międzyrzeckim przebywała w USA, była uczestnikiem programu *International Writing Program*, a następnie wykładowcą *Drake University*. Prowadziła też wykłady na Uniwersytecie Ottawy i *Carleton University* w Kanadzie. W 1979 roku ponownie przebywała w USA na zaproszenie Departamentu Stanu.

W 1989 roku była członkiem Komitetu Obywatelskiego przy Przewodniczącym NSZZ "Solidarność" Lechu Wałęsie.

Tłumaczyła na język polski twórczość takich pisarzy, jak: Guillaume Apollinaire, Allen Ginsberg, Max Jacob, Blaise Cendrars, Pierre Reverdy, Marianne Moore, William Carlos Williams.

W 2014 X Zjazd Stowarzyszenia Pisarzy Polskich wybrał ją na honorowego Prezesa Stowarzyszenia. 25 października 2014 otrzymała Nagrodę Poetycką im. Wisławy Szymborskiej za książkę "Zapisane".

W 2015 Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przyznał jej tytuł doktora honoris causa.

O pracy i samotności: "*Pracuję wieczorami, do późna, przekraczając północ. Samotność mi nie doskwiera, jestem tak oddana pracy i książkom, że wolnego czasu nigdy nie mam zbyt wiele(...) Uwolnienie się na jakiś czas od codziennych kłopotów jest życiodajne. Wolność zawsze coś nam przynosi".*

* * *

Julia Hartwig: KOT MAURYCY

Wyzywają go od rabusiów gangsterów oszustów i wyłudzaczy

uliczników i zabijaków

Przeszkadza w posiłkach wskakuje na stół

i buszuje wśród szklanek i kieliszków

rozrywa paczki z jedzeniem przynosi w pyszczku złowionego szpaka

który postanowił zwiedzić pieszo trawnik przed domem

i zapłacił życiem za ten nieostrożny spacer

Żąda bezapelacyjnie wejścia lub wyjścia z pokoju czy kuchni

*wdaje się w zażarte bójki z sąsiedzkimi kotami
wydając przy tym przerażające wrzaski drapieżnika z dżungli*

*Nie schlebia nikomu i jest nieugięty w swoich chęciach
obojętny na nakazy i pieszczoty
tak pieszczoty bo nie zważając na jego naturę
pieszczą go i tulą
zachwycając się jego miękkim chodem i zręcznymi skokami
podają mu najlepsze kąski i pozwalają spać na swoich łóżkach*

*Więc nie za cnoty i charakter nagrodą jest miłość
i nie za posłuszeństwo ani lojalność
ale za wdzięk i niepokorność
za życie samo w sobie w całej jego oczywistości
za urodę i zniewalające spojrzenie*

Wielka jest bowiem w nas potrzeba kochania

* * *

Twórczość

- Z niedalekich podróży (reportaże; LSW 1954)
- Pożegnania (poezje; Czytelnik 1956)
- Jaś i Małgosia (bajka dla dzieci; wspólnie z Arturem Międzyrzeckim; premiera w Teatrze Komedia 1961; Wydanie w publikacji pt. Bajki zza kurtyny, Centralny Ośrodek Metodyczny Upowszechniania Kultury 1972, wspólnie z tekstem Aleksandra Rymkiewicza)
- Pierwsze przygody Poziomki (utwór dla dzieci; wspólnie z Arturem Międzyrzeckim; Nasza Księgarnia 1961; jako Przygody Poziomki: Nasza Księgarnia 1967)
- Tomcio Paluch (bajka dla dzieci; wspólnie z Arturem Międzyrzeckim; premiera w Teatrze Komedia 1962)
- Apollinaire (monografia; PIW 1962, 1964, 1972; tłum. czeskie: Odeon 1966, tłum. węgierskie: Gondat 1968, tłum. rosyjskie: Progress 1971, tłum. francuskie: Mercure de France 1972)
- Pan Nobo. Dalsze przygody Poziomki (utwór dla dzieci; wspólnie z Arturem Międzyrzeckim; Nasza Księgarnia 1964; jako Przygody Poziomki: Nasza Księgarnia 1967)
- Wielki pościg (powieść dla młodzieży; wspólnie z Arturem Międzyrzeckim; Nasza Księgarnia 1969)
- Wolne ręce (poezje; PIW 1969)
- Zguba Michałka (bajka dla dzieci; Nasza Księgarnia 1969)
- Dwoistość (poezje; Czytelnik 1971)
- Gérard de Nerval (monografia; PIW 1972)

- Czuwanie (poezje; Czytelnik 1978)
- Chwila postoju (miniatury poetyckie; Wydawnictwo Literackie 1980)
- Dziennik amerykański (szkice; Państwowy Instytut Wydawniczy 1980)
- Wybór wierszy (Czytelnik 1981)
- Poezje wybrane (seria: "Biblioteka Poetów")
- Obcowanie (poezje; Czytelnik 1987)
- Czułość (poezje; Znak 1992)
- Żelazowa Wola (zdjęcia: Edward Hartwig, Ewa Hartwig-Fijałkowska, tekst: Julia Hartwig; Voyager 1993)
- Nim opatrzy się zieleń (wybór poezji; Znak 1995)
- Jak długo trwać będą dawne imiona (Przemysł: Gdzie Indziej 1996)
- Lżejszym głosem: wiersze z różnych lat (Bis 1998)
- Zobaczone (poezje; a5 1999)
- Przemija postać świata (wybór poezji; Prószyński i S-ka 1999)
- Zawsze od nowa: 100 wierszy (wybór poezji; Twój Styl 1999)
- Wybór wierszy (seria: „Złota Kolekcja Poezji Polskiej”; Państwowy Instytut Wydawniczy 2000)
- Zawsze powroty - dzienniki podróży (Sic! 2001, ISBN 83-86056-77-0; wyd. 2 poprawione jako Zawsze powroty. Z dzienników podróży, Sic! 2005)
- Nie ma odpowiedzi (poezje; Sic! 2001)
- Pięć wierszy (Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 2002)
- Wiersze amerykańskie (Sic! 2002)
- Błyski (poezje; Sic! 2002)
- Mówiąc nie tylko do siebie. Poematy prozą (razem z płytą CD, z głosem poetki; Sic! 2003)
- Bez pożegnania (poezje; Sic! 2004; Nominacja do Śląskiego Wawrzynu Literackiego, luty 2005)
- Pisane przy oknie (felietony; Biblioteka „Więzi” [t. 156] 2004)
- W objęciach świata (wybór poezji; Anagram 2004)
- Zwierzenia i błyski (poezje i proza poetycka; Sic! 2004)
- Wybrańcy losu (eseje wspomnieniowe; Sic! 2006)
- Podziękowanie za gościnę (słowo/obraz terytoria 2006)
- To wróci (Sic! 2007)
- Trzecie błyski (Sic! 2008)
- Jasne niejasne (poezje; a5 2009)
- Wiersze wybrane (wybór poezji; a5 2010)
- Gorzkie żale (poezje; a5 2011)
- Powroty (poezje; Ośrodek „Brama Grodzka-Teatr NN” 2011)
- Zapisane (a5, 2013)

Tłumaczenia (wybór)

- Elsa Triolet, Kochankowie z Avignonu i inne opowiadania (Czytelnik 1949)
- Louis Aragon, Komuniści t. I-V (tłumaczenie zbiorowe; Czytelnik 1950-1951)
- Théophile Gautier (syn), Przygody barona Münchhausena (ilustr. Gustave Doré; Książka i Wiedza 1951, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe 1991)
- Jean Marcenac, Urok szatana (Książka i Wiedza 1951)
- Denis Diderot, Wybór pism filozoficznych (współ z Julianem Rogozińskim; Państwowy Instytut Wydawniczy 1953; De Agostini Polska 2003)
- Jean le Rond d'Alembert, Wstęp do Encyklopedii (seria: Biblioteka Klasyków Filozofii; wstępem i przypisami opatrzył Tadeusz Kotarbiński; Polska Akademia Nauk, Komitet Filozoficzny; Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1954)
- Blaise Cendrars, Poezje (współ z Adamem Ważykiem, Państwowy Instytut Wydawniczy 1962)
- Guillaume Apollinaire, Poeta zamordowany (współ z Arturem Międzyrzeckim; Wydawnictwo Literackie 1966, 1976, 1993)
- Claude Roy, Ładny kwiat (Nasza Księgarnia 1968)

- Ja to ktoś inny. Korespondencja Artura Rimbaud (współ z Arturem Międzyrzeckim; wybór i przekład; Czytelnik 1970)
- Jules Supervielle, Piękna z lasu (Feeria w trzech aktach) („Dialog” nr 4-5/1972)
- Guillaume Apollinaire, Nowe przekłady (współ z Arturem Międzyrzeckim; Wydawnictwo Literackie 1973)
- Guillaume Apollinaire, Listy do Madeleine (także autorka wstępu; Wydawnictwo Literackie 1974, 1977)
- Blaise Cendrars, Poezje wybrane (współ z Adamem Ważykiem, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza 1977)
- Guillaume Apollinaire, Piosenka niekochanego i inne wiersze (przekład, opracowanie i przedmowa; współ z Arturem Międzyrzeckim; Wydawnictwo Literackie, 1994)
- Marianne Moore, Wiersze wybrane (współ z Ludmiłą Marjańską; wyboru dokonała i wstępem poprzedziła Ludmiła Marjańska; Państwowy Instytut Wydawniczy 1980)
- Korespondencja Fryderyka Chopina z George Sand i z jej dziećmi [t. I/II] (tłum. tekstów francuskich; oprac. Krystyna Kobyłańska; Państwowy Instytut Wydawniczy 1981)
- Max Jacob, Poematy prozą (wybór, przekład i posłowie; przeł. współ z Adamem Ważykiem; Wydawnictwo Literackie 1983)
- Robert Bly, Jadąc przez Ohio i inne wiersze (wybór, wstęp i tłumaczenie; Państwowy Instytut Wydawniczy 1985)
- Pierre Reverdy, Poezje wybrane (przekład, wybór i wstęp; Państwowy Instytut Wydawniczy 1986)
- Guillaume Apollinaire, Wiersze miłosne (współ z Arturem Międzyrzeckim; Pavo 1992)
- Opiewam nowoczesnego człowieka. Antologia poezji amerykańskiej: wiersze amerykańskie od Poego, Whitmana i Emily Dickinson do poetów dzisiejszych (wybór i przekład; współ z Arturem Międzyrzeckim; tłum. m.in. Stanisława Barańczaka; RePrint, Res Publica 1992)
- Allen Ginsberg, Znajomi z tego świata (współ z Arturem Międzyrzeckim, Andrzejem Szubą i Piotrem Sommerem; il. Wojciech Kołyszko; Wydawnictwo M, Biblioteka „Nagłosu” 1993)
- Gottfried August Bürger, Przygody barona Münchhausena (ilustr. Elżbieta Śmietanka-Combik; Kalliope 1996)
- Guillaume Apollinaire, Wiersze i listy miłosne (wybór i wstęp Anna Janko; tłum. zbiorowe; Prószyński i S-ka 1998)
- Dzikie brzoskwinie: antologia poetek amerykańskich (autorka wyboru; przeł. Julia Hartwig, Stanisław Barańczak i in.; Sic! 2003)
- Eugène Delacroix, Dzienniki. Cz. 1 (1822-1853) (współ z Joanną Guze; Słowo/Obraz Terytoria 2003)
- Henri Michaux, Seans z workiem oraz inne rady i przestrogi (wybór, przekład i posłowie; Sic! 2004)
- Sylvia Plath, Poezje wybrane (współ z Janem Rostworowskim i Teresą Truszkowską; Wyd. 2 zmienione; Wydawnictwo Literackie 2004)
- William Carlos Williams - Spóźniony śpiewak, „Biuro Literackie”, Wrocław 2009

<https://www.youtube.com/watch?v=6wrpCQU1ZrE>

Wiersz "Nie idźmy spać" śpiewa Grzegorz Turnau:

https://www.youtube.com/watch?v=3T50x_g2lpU

Julia Hartwig: "Życzenie"

*być na równej stopie
nie tylko z ludźmi
ale i z roślinami przedmiotami z całym światem*

*być na równej stopie z bogaczem i z wydziedziczonym
z geniuszem i z nieudacznikiem
nie cofać się przed cudzą wielkością
rembrandta mieć za brata a Pana boga za ojca*

* * *

Wiadomość z dnia 15 lipca 2017 o śmierci Julii Hartwig

Na miesiąc przed 96 urodzinami w domu swojej córki w Pensylwanii zmarła Julia Hartwig, wielka dama polskiej poezji.

Na Facebooku zaprzyjaźniona z nią Paula Sawicka opublikowała list od Danielle, córki Julii Hartwig: „Mama odeszła wczoraj. We śnie i z uśmiechem na twarzy. Odeszła spokojnie i godnie, tak jak żyła . Jesteśmy w szoku, zapłakani i zdruzgotani. Jednocześnie cieszymy się, że cały, jak się okazuje ostatni rok Mamy życia, byliśmy blisko razem”.

Obchody żałobne odbędą się w Pensylwanii, a potem w Warszawie.

* * *

Julia Hartwig: ZRANIONY

*O pełnia niezwykła pełnia lata
tryumfująca a tak żałobna tak bliska śmierci
ukazująca zenit i kres
zanim jeszcze wszystko stanie się oczywiste*

*Dojrzałe lato szydzi z nas
przepychem i owocowaniem
trzymając jeszcze nóż w ukryciu
ze snu budzi nas niepokój spadających gwiazd*

*Bo trwanie pełni jest najkruchsze
i dzień zraniony będzie właśnie w godzinie tryumfu
a kiedy padło ostrzeżenie
na próżno chciałbyś udawać niewiedzę*

Lecz o poranku lato bywa takie młode

O lato jak ty słońcem oświetlasz ten ceglany mur

i jak lekko prowadzisz cień codzienną drogą

I noc jest taka czysta jak lustro jak czarne szkło

O lato pokaż mi swój drugi brzeg

mnie która kocham cię miłością czystą

pokaż mi brzeg twój bezdrzewny bezskalny

bym uwierzyła bym się nauczyła

widzieć co nie istnieje być tam gdzie mnie nie ma

* * *